

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Mixing memory and desire

Τ. Σ. Έλιοτ

1

Έκλεισε πολύ αργά την πόρτα και απομακρύνθηκε με την έγνοια του ανθρώπου που αφήνει τα μεσάνυχτα έναν άρρωστο να κοιμηθεί. Άκουσα τα αργά της βήματα στο διάδρομο, με το φόβο ή την ελπίδα ότι την τελευταία στιγμή θα απίθωνε τη βαλίτσα της στα πόδια του κρεβατιού και θα καθόταν πάνω του με μια κίνηση παραιτήσης ή κούρασης, λες κι είχε μόλις επιστρέψει από το ταξίδι που μέχρι τούτη τη νύχτα δεν είχε μπορέσει να ξεκινήσει. Από την ώρα που έκλεισε η πόρτα, το δωμάτιο βυθίστηκε στο σκοτάδι και το μόνο που με φέγγει είναι μια φωτεινή κλωστή που έρχεται από το διάδρομο και γλιστράει κοφτερή μέχρι τα πόδια του κρεβατιού, στο παράθυρο όμως η νύχτα είναι μπλε σκούρα κι από τα ανοιχτά του φύλλα έρχεται ένα αεράκι που θυμίζει καλοκαίρι και που σχίζεται πολύ μακριά από τις σειρήνες των εξπρές που διανύουν κάτω από το φεγγάρι τη γλωμή κοιλάδα του Γουαδαλκιβίρ κι ύστερα ανεβαίνουν τις πλαγιές της Μάχινα, καθ' οδόν προς το σταθμό όπου εκείνος, ο Μινάγια, την περιμένει τούτη τη στιγμή χωρίς να τολμά ούτε καν να επιθυμεί, λυγερή και μόνη, με την κοντή της ροζ φούστα και τα μαλλιά της μαζεμένα σε αλογοουρά, να ξεπροβάλλει η Ινές σε μια γωνιά της αποβάθρας. Είναι μόνος, κάθεται σ' έναν πάγκο κι ίσως καπνίζει κοιτώντας τα κόκκινα φώτα και τις ράγιες και τα βαγόνια που έχουν σταματήσει στα όρια του σταθμού και της νύχτας. Τώρα που έκλεισε η πόρτα, μπορώ, αν το θελήσω, να τα φαντασθώ όλα απ' την αρχή για τον εαυτό μου μόνο, δηλαδή για κανέναν, μπορώ να βυ-

θίσω το πρόσωπό μου κάτω από το διπλωμένο σεντόνι που η Ινές έστρωσε με τόσο μυστική τρυφερότητα προτού φύγει, κι έτσι, στο σκοτάδι και στη ζέστα του κορμιού μου κάτω από τα σκεπάσματα, μπορώ να φαντασθώ ή να διηγηθώ αυτά που συνέβησαν κι ακόμη να διευθύνω τα βήματά τους, της Ινές κι εκείνου, προς τη συνάντηση και την αναγνώριση στην άδεια αποβάθρα, σαν να τους επινοούσα τούτη μόλις τη στιγμή και να σχεδιάζα την υπόστασή τους, τον πόθο και το κρίμα τους.

Έκλεισε την πόρτα και δεν γύρισε να με κοιτάξει διότι της το είχα απαγορεύσει, είδα μόνο για τελευταία φορά τον λευκό ντελικάτο λαιμό της και την αρχή της κόμης κι ύστερα άκουσα τα βήματά της που σιγά σιγά έσβηναν καθώς απομακρύνονταν προς την άκρη του διαδρόμου, όπου σταμάτησαν. Ίσως να άφησε κάτω τη βαλίτσα και να στράφηκε προς την πόρτα που είχε μόλις κλείσει, κι εγώ κείνη τη στιγμή φοβήθηκα και πιθανότατα πόθησα να πάψει να προχωρεί, αμέσως όμως τα βήματα ήχησαν ξανά, αμυδρά τώρα πια, από μακριά, στη σκάλα, και ξέρω ότι όταν έφτασε στην αυλή σταμάτησε και πάλι και σήκωσε τα μάτια προς το παράθυρο, εγώ όμως δεν θέλησα να βγω γιατί πια δεν ήταν αναγκαίο. Αρκούν η συνείδησή μου κι η μοναξιά και τα λόγια που προφέρω για να την οδηγούν στο δρόμο κι ύστερα στο σταθμό όπου εκείνος άλλο δεν μπορεί να κάνει από το να εξακολουθεί να την περιμένει. Δεν χρειάζεται πια να γράφω για να μαντεύω ή να επινοώ. Ο Μινάγια δεν το ξέρει αυτό κι υποθέτω ότι αργά ή γρήγορα θα παραδοθεί αναπότρεπτα στη δεισιδαιμονία της γραφής, διότι δεν γνωρίζει την αξία της σιωπής ούτε των λευκών σελίδων. Τώρα, καθώς περιμένει το τραίνο που στο τέλος τούτης της νύχτας, σαν φτάσει στη Μαδρίτη, θα τον έχει πάρει για πάντα μακριά από τη Μάχινα, κοιτάει τις έρημες σιδηροτροχιές και τις σκιές των λιόδεντρων πέρα από το κτίριο, μα ανάμεσα από τα μάτια του και τον κόσμο στέκει η Ινές και το σπίτι όπου τη γνώρισε, το γαμήλιο πορτραίτο της Μαριάνα, ο καθρέφτης όπου κοιταζόταν ο Χαθίντο Σολάνα γράφοντας το ποίημα που φέρει τον λακωνικό τίτλο Πρόσκληση. Όπως και την πρώτη μέρα που

παρουσιάστηκε στο σπίτι με την ασυγκράτητη μελαγχολία του ξένου που μόλις αποβιβάστηκε από ένα άθλιο νυχτερινό τραίνο, ο Μινάγια αγναντεύει και πάλι απ' το σταθμό τη λευκή πρόσοψη πίσω από το συντριβάνι, το ψηλό σπίτι, μισοκρυμμένο πίσω από το πέπλο της ομίχλης του νερού που αναβρύζει κι έπειτα πέφτει ξεχειλίζοντας στην πέτρινη δεξαμενή, ξεπερνώντας συχνά στο ύψος τις ακακίες και τις στρογγυλές κορφές τους. Κοιτάζει το σπίτι κι αισθάνεται πίσω του κι άλλες ματιές που έρχονται να ενωθούν με τη δική του μέχρις ότου η εικόνα που έχει μπροστά του πάρει τις γιγαντιαίες διαστάσεις που της προσθέτει η απόσταση όλων των χρόνων που κύλησαν από τότε που χτίστηκε, δίχως να ξέρει πια αν έτσι το θυμάται ο ίδιος ή αν μπροστά στα μάτια του ορθώνονται τα κατακάθια της μνήμης όλων των ανθρώπων που το αντίκρυσαν κι έζησαν μες στους τοίχους του ήδη από πολύ καιρό προτού γεννηθεί εκείνος. Η ακριβής σύλληψη, θα σκεφτεί, κι η αμνησία, είναι προσόντα που σε απόλυτο βαθμό διαθέτουν μόνο οι καθρέφτες, εάν όμως υπήρχε ένας καθρέφτης με την ικανότητα της μνήμης και τον έστηναν μπρος από τούτο το σπίτι, τότε μόνον αυτός θα αναγνώριζε τη διαδοχικότητα της αδράνειας, τον καλυμμένο κάτω από τη σιωπή των σφαλιχτών του μπαλκονιών μύθο, τη διάρκειά του στο χρόνο.

Στις γωνιές των δρόμων ανάβουν, μόλις πέσει η νύχτα, κίτρινα φώτα που δεν κατορθώνουν να φωτίσουν την πλατεία, ίσα που σκάβουν μέσα στο σκοτάδι την αρχή ενός σοκακιού, αποκαλύπτουν ένα λεκέ από ασβέστη ή το πρώτο κάγκελο ενός περιβόλου, υπαινίσσονται μια εκκλησιά που στην ψηλότερή της κόγχη φωλιάζει ένας ακαθόριστος Άγιος Πέτρος, αποκεφαλισμένος από τον αναβρασμό μιας άλλης εποχής. Η εκκλησία, κλειστή από το 1936, κι ο ακέφαλος απόστολος που ακόμη ευλογεί με το ακρωτηριασμένο του χέρι δίνουν τ' όνομά τους στην πλατεία, ενώ τις διαστάσεις της τις ορίζει το αρχοντικό: καθώς είναι κλειστή σχεδόν από παντού, τα αυτοκίνητα σπάνια ταράζουν τη γαλήνη της. Το αρχοντικό είναι παλιότερο από τις ακακίες και τους πυράκκους, αλλά η βρύση βρισκόταν κιόλας εκεί όταν το έχτιζαν, φερ-

μένη από την Ιταλία από έναν δούκα ζηλωτή του Μιχαήλ Αγγέλου, καθώς επίσης και η εκκλησία με τις μαύρες από τα μούσκλια υδρορροές που όταν βρέχει ξερνούν τα νερά στο δρόμο μ' έναν ήχο εμέτου. Από την πλατεία, ο Μινάγια μελετάει μέσα από τα δέντρα την αρχιτεκτονική του σπιτιού σαν ένας τυχαίος ταξιδιώτης, διστάζοντας ακόμη μπρος στα μπρούντζινα ρόπτρα, δυο χρυσά χέρια που κρούοντας πάνω στο σκουρόχρωμο ξύλο εξαπολύουν έναν βαρύ και αργό αντίλαλο στην εσωτερική αυλή, κάτω από τον κρυστάλλινο θόλο. Πάτωμα στρωμένο με μαρμαρίνες πλάκες, θυμάται από εκείνη τη μέρα, τη μοναδική, στα έξι του χρόνια, που τον έφεραν στο σπίτι, λευκές κολώνες που στηρίζουν τον τζαμωτό εξώστη, δωμάτια στο ξύλινο δάπεδο των οποίων τα βήματα αντηχούσαν σαν σε καμπίνα πλοίου. Πατούσε το μυστηριώδες παρκέτο λες κι επιτέλους έβαζε το πόδι του πάνω σ' ένα υλικό και σ' ένα χώρο του οποίου οι διαστάσεις ήταν αντάξιες της φαντασίας του. Πριν από εκείνο το απόγευμα, κάθε φορά που διέσχιζαν την πλατεία καθ' οδόν προς την εκκλησία της Σάντα Μαρία, η μάνα του έσφιγγε περισσότερο το χέρι του και τάχυνε το βήμα της, θέλοντας να αποφύγει να τον αφήσει να στέκεται καταμεσής στο πεζοδρόμιο, κυριευμένος ξαφνικά από τον πόθο να μείνει για πάντα εκεί κοιτώντας το σπίτι και να φανταστεί τι έκρυβε πίσω της η ψηλή του πόρτα και τα μπαλκόνια του και τα στρογγυλά παράθυρα του τελευταίου ορόφου, που όταν έπεφτε η νύχτα έφεγγαν σαν τα φινιστρίνια ενός υποβρυχίου. Την εποχή εκείνη ο Μινάγια αντιλαμβανόταν τα πράγματα με μια διαύγεια πολύ κοντινή στο δέος, επινοώντας αδιάκοπα μεταξύ τους μυστηριώδεις σχέσεις οι οποίες, μολονότι δεν του εξηγούσαν τον κόσμο, τον στοίχειωναν με θρύλους κι απειλές. Και καθώς μάντευε την εχθρότητα της μητέρας του γι' αυτό το σπίτι, δεν τη ρώτησε ποτέ ποιος έμενε εκεί ώσπου, μια μέρα που ακολουθούσε τον πατέρα του σε μιαν επίσκεψη, κοντοστάθηκε ο ίδιος δίπλα στη βρύση και μ' εκείνη την ειρωνεία που, όπως κατάλαβε ο Μινάγια πολλά χρόνια αργότερα, ήταν το μοναδικό του όπλο ενάντια στην επιμονή της κακοτυχίας του τού είπε:

— Βλέπεις τούτο το μεγάλο σπίτι; Ε, λοιπόν, εκεί μένει ο ε-
ξάδελφός μου, ο θεός σου ο Μανουέλ.

Από τότε το σπίτι και ο μυθικός του ένοικος πήραν γι' αυτόν τις ηρωικές διαστάσεις των κινηματογραφικών περιπετειών. Η γνώση ότι μες στο σπίτι εκείνο ζούσε ένας άνθρωπος απρόσιτος, που μολαταύτα ήταν θεός του, ενέπνεε στον Μινάγια μια περηφάνια αντίστοιχη μ' εκείνη που τον κατέκλυζε καμιά φορά σαν ονειρευόταν ότι ο αληθινός του πατέρας δεν ήταν εκείνος ο θλιμμένος άντρας που αποκοιμιόταν κάθε βράδυ στο τραπέζι, έχοντας περάσει ώρες γεμίζοντας μ' ατέλειωτους λογαριασμούς τα περιθώρια της εφημερίδας αλλά ο Κογιότε ή ο καπετάν Κεραυνός ή ο Μασκοφόρος, ένας άντρας ντυμένος στα μαύρα και με το πρόσωπο συνήθως καλυμμένο, που μια μέρα, πολύ σύντομα ευχόταν ο Μινάγια, θα ερχόταν να τον παραλάβει μετά από ένα πολύ μακρινό ταξίδι για να επιστρέψει και πάλι στην αληθινή του ζωή και να ανακτήσει την αξιοπρέπεια του ονόματός του. Ο άλλος, ο πατέρας του, που στις ονειροφαντασιές αυτές εμφανιζόταν σαν μια σκιά ή σαν ένας μελαγχολικός παρείσακτος, καθόταν σε μια από τις κόκκινες πολυθρόνες της κρεβατοκάμαράς του. Το φως έπαιρνε κοκκινωπές αποχρώσεις διαπερνώντας τις κουρτίνες κι έτσι, μέσα στο ζεστό μισόφωτο, πάνω στο ρόδινο φόντο του ταβανιού, προβάλλονταν όπως στον σκοτεινό θάλαμο μικρές αντεστραμιμένες φιγούρες, ένα αγόρι με μπλε ποδιά, ένας έφιππος άντρας, ένας ποδηλατιστής που αργοπετάλιζε, προσεχτικός όπως στα σχέδια των βιβλίων, και που γλιστρούσε με το κεφάλι σκυφτό προς μια γωνία του τοίχου και τελικά χανόταν μέσα της πίσω από το ντυμένο στα μπλε παιδί και τον λεπτεπίλεπτο καθα-
λάρη που προπορεύονταν.

Ο Μινάγια ήξερε ότι κάτι θα συνέβαινε εκείνο το απόγευμα. Ένα φορτηγό είχε σταματήσει μπρος από το σπίτι και ένα συνεργείο από άγνωστους και τρομακτικούς άντρες που βρωμοκοπούσαν ιδρώτα πηγαινορχόταν δίχως πολλές ευγένειες μες στο σπίτι, σηκώνοντας τα έπιπλα με τα γυμνά τους μπράτσα, σέρνοντας ως έξω το μπαούλο με τα ρούχα της μάνας του, φέρνοντας

τα πάντα άνω-κάτω και φωνάζοντας συναμετάξυ τους λόγια που δεν καταλάβαινε και που έσπερναν μέσα του το φόβο. Είχαν κρεμάσει ένα γάντζο από την άκρη της σκεπής και μια τροχαλία απ' όπου πέρασαν ένα σκοινί με το οποίο έδεναν στο μπαλκόνι τα πιο αγαπημένα του έπιπλα. Κρυμμένος πίσω από μια κουρτίνα, ο Μινάγια είδε να ταλαντεύεται πάνω από το δρόμο μια ντουλάπα που του φάνηκε πως οι αγριάνθρωποι εκείνοι είχαν διαμελίσει, έ-να τραπέζι με καμπύλα πόδια πάνω στο οποίο καθόταν από πάνω ένας γύψινος σκύλος κι ένα αποσυναρμολογημένο κρεβάτι, το δικό του, όλα λες κι ήταν έτοιμα να πέσουν και να γίνουν χίλια κομμάτια ενόσω οι εισβολείς θα ξεκαρδίζονταν στα γέλια. Και για να ολοκληρωθεί το μαρτύριό του, το ίδιο απόγευμα η μητέρα του τού φόρεσε το ναυτικό κοστούμι που ξετρύπωνε από την ντουλάπα μόνο όταν ήταν να επισκεφτούν κανέναν βλοσυρό συγγενή. Ένας λόγος παραπάνω να κρύβεται, πέρα από το φόβο που του προκαλούσαν οι άντρες που περιφέρονταν μες στο σπίτι, διότι, αν τον έβλεπαν έτσι ντυμένο τα παιδιά του δρόμου, με τον μπλε του φιόγκο στο στήθος κι αυτό το ανόητο κολάρο που του θύμιζε παπαδοπαίδι, θα τον κορόιδευαν με ωμότητα και πάθος, γιατί ήταν κι εκείνα σαν τους ανθρώπους αυτούς που λεηλατούσαν το σπίτι του, βρώμικα, ψηλά, ακατανόητα και μοχθηρά.

«Ο Θεός να μας φυλάει», είπε αργότερα η μάνα του μέσα στην άδεια πια τραπεζαρία, καθώς αντίκρυζε τους γυμνούς πια τοίχους με τους φωτεινούς λεκέδες στη θέση των κάδρων διαγκώνοντας τα βαμμένα χείλη της, κι η φωνή της δεν ηχούσε ίδια μέσα στο απογυμνωμένο σπίτι. Είχαν κλείσει πίσω τους την πόρτα και τον κρατούσαν από το χέρι καθώς περπατούσαν αμίλητοι, χωρίς να του απαντήσουν όταν τους ρώτησε πού πήγαιναν, εκείνος όμως με την αντίληψη οξυμένη από την αιφνίδια διατάραξη της τάξης, το ήξερε προτού ακόμη στρίψουν στην πλατεία του Αγίου Πέτρου και προτού σταθούν μπρος από την πόρτα με τα μπρούντζινα ρόπτρα που ήταν γυναικεία χέρια. Ο πατέρας του έσιαξε τον κόμπο της γραβάτας και όρθωσε το κορμί του μες στο κυριακάτικο κοστούμι του, για να ανακτήσει, θαρρείς, όλο

του το, εντυπωσιακό εκείνη την εποχή, παράστημα. «Άντε, χτύπα», είπε στη γυναίκα του, αλλά εκείνη, χολωμένη, αρνήθηκε να τον υπακούσει. «Έλα τώρα, δεν θα μου πεις πως θες να φύγουμε από τη Μάχινα δίχως ν' αποχαιρετήσουμε τον εξάδελφό μου». Λευκές κολώνες, ένας ψηλός γυάλινος θόλος με κόκκινα, κίτρινα, μπλε τζάμια κι ένας ψαρομάλλης άντρας που δεν έμοιαζε με τους ήρωες του κινηματογράφου και που τον πήρε από το χέρι για να τον οδηγήσει σε ένα μεγάλο σαλόνι με παρκεταρισμένο δάπεδο όπου έλαμπαν σαν το ψυχρό φως του φεγγαριού οι τελευταίες αχτίδες του απομεσήμερου, ενώ μια πελώρια σκιά, που ίσως να μην ανήκει στην πραγματικότητα αλλά στις μεταμορφώσεις που επιβάλλει η μνήμη, κυρίευε τους τοίχους που ήταν υπερφυσικά φορτωμένοι με όλα τα βιβλία του κόσμου. Στην αρχή έμεινε ασάλευτος, καθισμένος στην άκρη μιας καρέκλας τόσο ψηλής που τα πόδια του δεν έφταναν το πάτωμα, αποσβολωμένος από το μέγεθος των πραγμάτων: τα ράφια στους τοίχους, οι μπαλκονόπορτες που άνοιγαν πάνω στην πλατεία, ο άπλετος χώρος πάνω από το κεφάλι του. Μια αργοκίνητη, μαυροφορεμένη γυναίκα ήρθε να τους φιλέψει κάτι μέσα σε αγχιστά φλυτζανάκια και του πρόσφερε ένα ζαχαρωτό ή ένα κουλούρι μιλώντας του στον πληθυντικό, πράγμα που τον έφερε σε μεγάλη αμηχανία όπως και όταν ανακάλυψε ότι εκείνο το θεόρατο μαυριδερό κουτί, με το γυαλί μπροστά, ήταν ένα ρολόι. Οι άλλοι, οι γονείς του κι ο άντρας που είχαν βαλθεί να αποκαλούν θείο του, μιλούσαν χαμηλόφωνα, με έναν απόμακρο και ουδέτερο τόνο που αποκοίμιζε τον Μινάγια, επιδρώντας σαν ηρεμιστικό στην υπερδιέγερσή του και επιτρέποντάς του να απομονωθεί στην κρυφή ηδονή να τα περιεργάζεται όλα γύρω του σαν να ήταν πράγματι μόνος μες στη βιβλιοθήκη.

— Πάμε στη Μαδρίτη, Μανουέλ, είχε πει ο πατέρας του. Τ' αφήνουμε όλα πίσω μας και ξεκινάμε εκεί από την αρχή. Στη Μάχινα δεν υπάρχουν κίνητρα για το επιχειρηματικό μυαλό, δεν υπάρχει δυναμισμός ούτε αγορά.

Τότε η μητέρα του, που καθόταν πολύ σφιγμένη στο πλευρό

του, σκέπασε το πρόσωπό της με τα χέρια της και του Μινάγια του πήρε κάμποση ώρα να καταλάβει ότι ο παράξενος και ξηρός ήχος που έβγαζε ήταν λυγμός, διότι ποτέ ως εκείνο το απόγευμα δεν την είχε δει να κλαίει. Άκουγε για πρώτη φορά εκείνο το δίχως δάκρυα κλάμα που με τα χρόνια έμαθε να αναγνωρίζει και να παραδοκεί και που, όπως κατάλαβε όταν πια οι γονείς του ήταν πεθαμένοι και άτρωτοι από τη δυστυχία και τη χρεοκοπία, φανέρωνε όλη την πεισματάρικη και άχρηστη μνησικακία της μάνας του ενάντια στη ζωή κι ενάντια στον άντρα εκείνο που πάντα βρισκόταν ένα βήμα πριν από την κατάκτηση της περιουσίας, από το συναπάντημα με το συνέταιρο ή την ευκαιρία που και εκείνος την άξιζε, πάντα στο παρά πέντε, να σπάσει τον κύκλο της κακοτυχίας ή να πάει φυλακή για μια μικροαπατεωνιά.

— Ας όψεται η γιαγιά σου η Κριστίνα, αγόρι μου, απ' αυτήν ξεκινάει όλη τούτη η δυστυχία, γιατί αν δεν είχε κάνει τη βλακεία να αγαπήσει τον πατέρα μου και να απαρνηθεί την οικογένειά της για να τον παντρευτεί, τώρα θα μέναμε εμείς στο αρχοντικό του εξαδέλφου μου κι εγώ θα διέθετα το κεφάλαιο που χρειαζόμαστε για να θησαυρίσω από τις επιχειρήσεις μου. Της γιαγιάς σου όμως της αρέσαν οι στίχοι και οι ρομαντισμοί κι όταν ο δύσμοιρος ο πατέρας μου, ο Θεός ν' αναπαύσει την ψυχή του και να με συγχωρέσει, της αφιέρωσε τα ποιήματά του και της αράδιασε μερικές σαγλαμάρες για τον έρωτα και το δειλινό, δεν την ένοιαξε καθόλου που ήταν γραφιάς στο ληξιαρχείο ούτε που ο δον Απολόνιο, ο πατέρας της, ο προπάππος σου δηλαδή, της δήλωσε πως θα την αποκληρώσει. Και την αποκλήρωσε όπως διαβάζουμε στα ρομάντζα, και από τότε δεν την ξανάδε ούτε ρώτησε ποτέ γι' αυτήν όσο του 'μενε να ζήσει, που ούτως ή άλλως δεν ήταν και πολύ με τούτο το μαράζι που τον έτρωγε, κι έκανε ό,τι περνούσε από το χέρι του για να τη ζημιώσει, εκείνην και εμένα και κατά συνέπεια και εσένα και τα παιδιά σου, αν κάνεις παιδιά, κι άντε τώρα εγώ να ορθοποδήσω και να σου προσφέρω ένα μέλλον με τούτο το ριζικό που με κυνηγάει από προτού ακόμη γεννηθώ.

— Μα αυτό που λες δεν στέκει, γιατί έτσι κι η γιαγιά μου η

Κριστίνα δεν είχε παντρευτεί τον πατέρα σου, εσύ δεν θα 'χες γεννηθεί.

— Και λίγο σου φαίνεται αυτό;

Λίγες μέρες αφότου έθαιψε τους γονείς του, οι οποίοι πεθαίνοντας του άφησαν μερικά οικογενειακά πορτραίτα και τη σπάνια ενστικτώδη ικανότητα να διαισθάνεται το πλησίασμα της αποτυχίας, ο Μινάγια έλαβε μια συλλυπητήρια επιστολή από τον θείο του τον Μανουέλ, γραμμένη με τους ίδιους πολύ γερτούς και μυτερούς χαρακτήρες που έμελλε ν' αναγνωρίσει τέσσερα χρόνια αργότερα όταν πήρε τη λιγόλογη πρόσκλησή του να περάσει μερικές εβδομάδες τον Φεβρουάριο στη Μάχυνα, στη διάρκεια των οποίων έθετε στη διάθεσή του το σπίτι και τη βιβλιοθήκη του καθώς και όλη τη βοήθεια που θα μπορούσε να του προσφέρει ο ίδιος στην έρευνά του για τη ζωή και το έργο του Χαθίντο Σολάνα, εκείνου του σχεδόν ανέκδοτου ποιητή της γενιάς της Δημοκρατίας που αποτελούσε το θέμα της διδακτορικής διατριβής του Μινάγια.

— Ο εξάδελφός μου θα ήθελε να είναι Εγγλέζος, έλεγε ο πατέρας του. Πίνει τσάι νωρίς το απόγευμα και καπνίζει την πίπα του καθισμένος σε μια δερμάτινη πολυθρόνα και, σαν να μη φτάναν όλα αυτά, είναι δημοκρατικός λες κι είναι οικοδόμος.

Χωρίς να τολμάει ακόμη να χτυπήσει, ο Μινάγια ψάχνει στις τσέπες του πανωφοριού του το γράμμα του θείου λες κι είναι κάποιο είδος άδειας που θα του ζητήσουν μόλις του ανοίξουν την πόρτα, καθώς θα διασχίζει και πάλι τη διακοσμημένη με κεραμικά είσοδο και θα θελήσει να προχωρήσει ως το αίθριο όπου εκείνο το απόγευμα είχε βηματίσει σαν χαμένος, περιμένοντας τους γονείς του να βγουν από τη βιβλιοθήκη, διότι η υπηρέτρια που του απευθυνόταν στον πληθυντικό τον είχε πάρει από κει όταν η μητέρα του άρχισε να κλαίει, παραδομένος, θαρρείς, στη διηνεκή γοητεία των μελαγχολικών προσώπων που τον αντίκρυζαν μέσα από τα κάδρα και στο φως και στο σχέδιο που σχημάτιζαν τα χρωματιστά τζάμια του θόλου, θυμίζοντάς του τεράστια λουλούδια ή πουλιά. Στην αρχή είχε αρκεστεί να βαδίζει ευθεία, από κο-

λώνα σε κολώνα, γιατί τον ευχαριστούσε να ακούει τον ήχο των μεθοδικών του βημάτων, κάτι που έμοιαζε μ' εκείνα τα παιχνίδια που επινοούσε και γνώριζε μόνον εκείνος, ύστερα όμως τόλμησε να ανεβεί αθόρυβα τα πρώτα σκαλιά που οδηγούσαν στη γαλαρία ώσπου η ίδια του η εικόνα μέσα στον καθρέφτη του κεφαλόσκαλου τον ανάγκασε να σταματήσει, ένας συμμετρικός φρουρός ή εχθρός που του απαγόρευε να συνεχίσει προς τα δωμάτια του πρώτου ορόφου ή να ακολουθήσει τον φανταστικό διάδρομο που ξετυλιγόταν από την άλλη πλευρά του καθρέφτη, κι όπου ίσως η λήθη να φυλάει διάφορες, όχι τελείως όμοιες, εκδοχές του προσώπου της Μαριάννα, το παράστημα του Μανουέλ όταν ανέβηκε πίσω της με τη στολή του υπολοχαγού, την έκφραση που πήραν μια και μόνη φορά τα μάτια του Χαθίντο Σολάνα τα χαράματα της 21ης Μαΐου του 1937, παραμονή αναπάντεχη του εγκλήματος, αφού είχε παραδοθεί στα χέρια και τα δάκρυα στο γρασίδι του κήπου κι αφού είχε αποφασίσει ότι ούτε οι ενοχές ούτε ο πόλεμος είχαν σημασία κείνη τη νύχτα που το ν' αφηθεί στον ύπνο ήταν προδόσια της ευτυχίας.

Σε τούτο τον καθρέφτη που η Ινές δεν θα ξανακοιταχτεί ποτέ πια, ο Μινάγια ξέρει ότι θ' αναζητήσει τα μάτια ιχνη ενός παιδιού ντυμένο τα ναυτικά του, που σταμάτησε μπρος του εδώ κι είκοσι χρόνια όταν μια φωνή, η φωνή του πατέρα του, τον πρόσταξε να κατέβει. Στεκόταν στο μέσον του αιθρίου, ψηλότερος από τον εξάδελφό του, κι αν τον έβλεπε έτσι κανείς με το άψογο σακάκι του, τις πεντακάθαρες μπότες του και την άνετη χειρονομία με την οποία συμβουλευθήκε το ρολόι που η χρυσή του αλυσίδα διέσχιζε το γιλέκο του, θα έλεγε ότι εκείνος ήταν ο οικοδεσπότης. «Αν μου είχαν δοθεί οι μισές μόνο από τις ευκαιρίες που δόθηκαν στον εξάδελφό μου αφότου γεννήθηκε», έλεγε παγιδευμένος ανάμεσα στη μνησικακία, το φθόνο και μιαν ανομολόγητη περηφάνια και θαυμασμό για την οικογένεια, διότι στο κάτω κάτω ήταν κι εκείνος εγγονός του ανθρώπου που έχτισε αυτό το σπίτι. Μιλούσε για τον στραβό δρόμο που είχε πάρει ο Μανουέλ και το λήθαργο όπου έμοιαζε να 'χει βυθιστεί η ζωή του από

τη μέρα που μια αδέσποτη σφαίρα σκότωσε τη νεόνυμφη γυναίκα του, ποτέ όμως δεν ήταν τόσο ξέχειλη από δηλητήριο ή ειρωνεία του απ' όσο όταν μνημόνευε τις πολιτικές αντιλήψεις του εξαδέλφου του και την επίδραση που είχε ασκήσει πάνω του εκείνος ο Χαθίντο Σολάνα, που κέρδιζε το ψωμί του γράφοντας στα αριστερά περιοδικά της Μαδρίτης και ο οποίος μίλησε μια φορά σε μια συγκέντρωση του Λαϊκού Μετώπου στην αρένα της Μάχινα και καταδικάστηκε σε θάνατο μετά τον πόλεμο, ύστερα όμως πήρε χάρη και αποφυλακίστηκε για να πεθάνει όπως του άξιζε σε μια ανταλλαγή πυροβολισμών με τη χωροφυλακή. Κι έτσι, από την εποχή που είχε νου για να καταλαβαίνει και μνήμη για να θυμάται τ' απόβραδα που ο πατέρας του αναλωνόταν καταστρώνοντας απίθανες επιχειρήσεις και κάνοντας ατέλειωτες αριθμητικές πράξεις στο περιθώριο της εφημερίδας, αναθεματίζοντας ταυτόχρονα την αχαριστία της τύχης και την προκλητική αδράνεια και οικονομική ευεξία του εξαδέλφου του, ο Μινάγια σχημάτισε μια πολύ ασαφή και μολαταύτα συγκεκριμένη εικόνα του Μανουέλ, που δεν μπόρεσε ποτέ να διαχωριστεί από εκείνο το μοναδικό απόγευμα των παιδικών του χρόνων και με ένα αίσθημα περασμένου ηρωισμού και γαλήνιας απόσυρσης. Τώρα που ο Μανουέλ έχει πια πεθάνει και η πραγματική του ιστορία έχει αντικαταστήσει στη φαντασία του Μινάγια το μυστήριο του ψαρμαλλάη άντρα που έζησε μέσα της είκοσι χρόνια, δεν είναι για την αποψινή φυγή του που θέλω να μιλήσω αλλά για την επιστροφή του, για τη στιγμή εκείνη που βάζει πάλι στη θέση της την επιστολή που έλαβε στη Μαδρίτη κι ετοιμάζεται να χτυπήσει και φοβάται πως θα του ανοίξουν, διότι δεν το ξέρει ότι φυγή κι επιστροφή είναι το ίδιο πράγμα, διότι ακόμη και τούτη δω τη νύχτα, την ώρα που έφευγε πια, γύρισε να κοιτάξει τη λευκή πρόσοψη και τα στρόγγυλα παράθυρα του τελευταίου ορόφου όπου είναι αναμμένο ένα φως που δεν φωτίζει κανέναν, λες και το υποβρύχιο όπου θέλησε να κατοικήσει στην παιδική του ηλικία έχει εγκαταλειφθεί από το πλήρωμά του και πλέει ακυβέρνητο προς έναν ωκεανό σκότους. Δεν θα ξανάρθω ποτέ, σκέφτεται, λυσσασμένος α-

πό τον πόνο, από τη φυγή, από την ανάμνηση της Ινές, διότι αγαπάει τη λογοτεχνία και τους οριστικούς αποχαιρετισμούς όπως μόνο στη λογοτεχνία προκύπτουν, κι ανεβαίνει τα σοκάκια με το κεφάλι σκυφτό, έτοιμος θαρρείς να ξεσπαθώσει στον αέρα, για να βγει στην πλατεία του Στρατηγού Ορδούνια απ' όπου ένα ταξί θα τον πάει ως το σταθμό, το ίδιο πιθανόν ταξί που τον πήρε εδώ και τρεις μήνες, όταν ήρθε στη Μάχινα για να αναζητήσει στο σπίτι τού Μανουέλ καταφύγιο από το φόβο. Με μεγάλη μου ευχαρίστηση θα σε βοηθήσω, στο βαθμό που μου είναι δυνατόν, στην έρευνά σου για τον Χαθίντο Σολάνα ο οποίος, όπως ήδη θα γνωρίζεις, έμεινε για κάποια περίοδο σε τούτο το σπίτι στη διάρκεια του έτους 1947, αμέσως μετά την αποφυλάκισή του, του είχε γράψει, φοβούμαι όμως πως δεν θα βρεις εδώ ούτε ίχνος από το έργο του, μια που όλα όσα έγραψε προτού πεθάνει καταστράφηκαν κάτω από συνθήκες που το δίχως άλλο μπορείς να φανταστείς.